

کارنامه

ویژگی‌های بیکاری جوانان

ممد اردهه - فوق لیسانس ریاضیات کاربردی

ومید اردهه - لیسانس مدیریت صنعتی

چکیده:

در بهار ۱۳۸۳ از هر چهار جوان که خواهان اشتغال بوده‌اند یک نفر توانایی یافتن شغل نداشته است. سطح بالای نرخ بیکاری جوانان چالشی است که توجه اکثر کارشناسان بازار کار را به خود جلب نموده است. علاوه بر بالا بودن سطح نرخ بیکاری جوانان نسبت به بزرگسالان بیکاری جوانان دارای ویژگی‌های دیگری نیز می‌باشد که موضوع این مقاله می‌باشد. بررسی بازار کار جوانان و شناسایی ویژگی‌های بیکاری آنان می‌تواند گام مهمی در شناسایی این مشکل باشد.

واژه‌های کلیدی: جوان، نرخ بیکاری، نرخ مشارکت

۱- مقدمه

جوانان نسبت زیادی از جمعیت کشور را بخود اختصاص داده‌اند، و بیکاری آنها یکی از مهمترین چالش‌هایی است که سیاست‌گذاران اقتصادی اجتماعی با آن روبرو هستند. نرخ بالای بیکاری جوانان یکی از ویژگی‌های بازار کار کشور در چند سال گذشته بوده است و این نرخ نسبت به بیکاری بزرگسالان در سطح بالاتری قرار دارد. با این وجود نرخ بیکاری جوانان در سالهای اخیر، مانند نرخ بیکاری سیری نزولی داشته است و از ۳۰/۶۱ درصد در

بهار ۱۳۸۰ به مقدار ۲۴/۱۲ درصد در بهار ۱۳۸۳ رسیده است. به بیان دیگر در بهار ۱۳۸۰ از هر سه جوان که خواهان اشتغال بوده‌اند یک نفر فاقد شغل بوده، در حالی که در بهار ۱۳۸۳ از هر چهار جوان که خواهان اشتغال بوده‌اند یک نفر فاقد شغل بوده است.

عوامل بسیاری باعث بروز بیکاری جوانان می‌گردد. در فضای کنونی محیط کار با تغییرات فراوانی همراه بوده و نظام آموزشی توان پاسخگویی به این تغییرات را ندارد. جوانان که بیشتر تحصیل کرده‌های کشور را تشکیل می‌دهند در ابتدای ورود خود به بازار کار تجربه کاری ندارند و به همین دلیل مزدهای با سطح پایین‌تری به آنان پیشنهاد می‌گردد. سطح مزدی جوانان به دلیل فقدان تجربه لازم کمتر از بزرگسالان است. در ضمن جوانان اغلب مجرد بوده و متاهلین جوان نیز تعداد کمتری فرزند نسبت به بزرگسالان دارند، بنابراین تلقی کارفرمایان این است که جوانان مسوولیت کمتری در قبال خانواده خود دارند. تقابل بین مزدهای پایین و سطح بالای توقع جوانان بیکاری آنان را رقم می‌زند.

از سوی دیگر در شرایط نامناسب اقتصادی، احتمال کمی وجود دارد که کارفرمایان بنگاههای اقتصادی، مخاطراتی مانند استخدام شاغل جدید را بپذیرند. این مخاطره زمانی که شاغل جدید جوان و بدون تجربه باشد بیشتر می‌شود. شاغلین جوان نیازمند

آموزش بیشتر هستند و صرف نظر از اینکه این آموزش‌ها رسمی یا غیر رسمی باشند برای کارفرمایان هزینه‌هایی در بر دارند. همچنین شاغلین جوان که اغلب کم تجربه هستند احتمال بیشتری دارد که باعث بروز خسارت و ضرر و زیان برای کارفرمایان گردند.

مشکلات مادی مرتبط با بیکاری تنها گوشه‌ای از مشکلات بیکاری جوانان است. جوانانی که بیکاری را تجربه می‌کنند وضعیتی متفاوت از بزرگسالان دارند، زیرا آنها در سالهای اوج توانایی‌های جسمی و فکری خود قرار دارند و می‌خواهند از توانایی‌های خود به نحو احسن استفاده نمایند.

این مقاله ضمن تعریف بیکاری جوانان میزان و ویژگی‌های آن را در کشور مورد بحث قرار می‌دهد. منبع داده استفاده شده طرح آمارگیری از ویژگی‌های اشتغال و بیکاری خانوار است که از سوی مرکز آمار ایران از ابتدای سال ۱۳۸۰ بصورت چهار نوبت در سال انجام می‌شود. دوره مورد بررسی از بهار ۱۳۸۰ الی بهار ۱۳۸۳ می‌باشد. در بخش ۲ مقاله تعریف بیکاری جوانان و محدودیت‌های مرتبط با آن شرح داده شده است. در بخش ۳ ویژگی‌های بیکاری جوانان بررسی شده و در بخش ۴ نتیجه‌گیری بحث آورده شده است.

۲- تعریف بیکاری جوانان

با توجه به تعریف استاندارد سازمان ملل، جوانان شامل افراد گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال

هستند. با توجه به تعریف سازمان بین المللی کار ILO که هم اکنون در اکثر کشورهای جهان، حداقل برای اعلام آمارهای بیکاری، بکار می‌رود بیکار کسی است که در دوره مرجع حتی برای یک ساعت کار نکرده باشد ولی آماده برای کار بوده و جستجوی فعال کار انجام داده باشد. استفاده از این تعریف سوالاتی را مطرح می‌سازد. آیا معیار یک ساعت کار در دوره مرجع، که معمولاً کوتاه مدت است، معیار مناسبی برای تعریف اشتغال است. موضوع دیگر مرتبط با افراد خارج از نیروی کار، یعنی افرادی که طبق تعریف نه شاغل و نه بیکار هستند، می‌باشد. افراد فاقد شغلی که از یافتن کار مایوس شده‌اند ممکن است جستجوی فعال کار انجام ندهند. حتی افراد بیکاری ممکن است وجود داشته باشند که به دلایلی در دوره مرجع جستجوی فعال کار انجام نداده ولی خواهان اشتغال باشند. این افراد شانس یافتن شغل دارند ولی بیکار محسوب نمی‌گردند.

به علاوه مشکلات مرتبط با تعریف بیکاری مسائلی در اندازه‌گیری بیکاری جوانان رخ می‌دهد. تانیر^۱ و لی^۲ (۱۹۹۲) به تصنیف بودن نرخ بیکاری جوانان در آمارگیری‌های نیروی کار اشاره دارند. بر اساس نظر آنان پاسخگویان در آمارگیری‌های نیروی کار نقش مهمی دارند. در این نوع آمارگیری‌ها که با مراجعه به خانوار صورت می‌گیرد معمولاً یک فرد واحد پاسخگوی سوالات مربوط به سایر افراد خانوار است. در تحقیق صورت گرفته، آنان دریافتند که بزرگسالان رویکرد متفاوتی درباره جستجوی شغل نسبت به آنچه جوانان درباره خود دارند نشان می‌دهند. و این تفاوت باعث می‌شود زمانی که بزرگسالان پاسخگوی سوالات مربوط به افراد جوان خانواده باشند پاسخ‌های متفاوتی نسبت به نظر خود افراد جوان ارائه دهند. زمانی که از یک فرد بزرگسال خانوار درباره جستجوی شغل فرد جوان خانوار سوال شود وی فرض می‌کند جوان فاقد شغل حتماً جستجوی کار انجام می‌دهد. یعنی تلقی عامه این است که اگر جوانی فاقد شغل باشد به طور یقین جستجوی فعال شغل انجام می‌دهد. این تلقی باعث می‌شود که اگر سوالات مربوط به تعریف بیکاری از

خود افراد جوان پرسیده شود نرخ بیکاری آنان کاهش یابد.

با وجود محدودیت‌های مرتبط با تعریف و اندازه‌گیری بیکاری، آمارهای اشتغال و بیکاری خانوار تنها اطلاعات مفید برای بررسی بیکاری جوانان در کشور است. این طرح نمونه‌گیری که توسط مرکز آمار ایران انجام می‌شود نیز از تعریف استاندارد بیکاری استفاده کرده و نتایج آن در هر فصل بصورت مجزا منتشر می‌گردد. در بخش بعد به بررسی ویژگی‌های بیکاری جوانان با استفاده از نرخ بیکاری جوانان با استفاده از نرخ بیکاری بدست آمده از آمارهای اشتغال و بیکاری خانوار می‌پردازیم.

۳- ویژگی‌های بیکاری جوانان

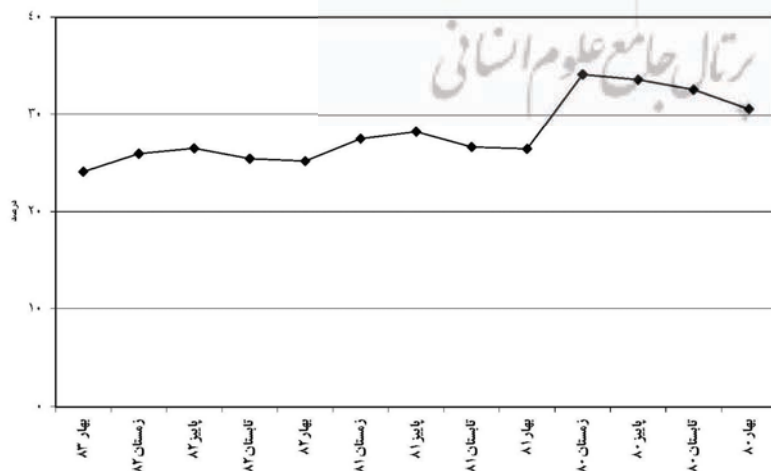
نرخ بیکاری یکی از شاخص‌های کلیدی بازار کار است. در این مقاله برای بررسی وضعیت بیکاری جوانان از این نرخ استفاده کرده‌ایم. نرخ بیکاری با تقسیم تعداد افراد بیکار جامعه (نمونه) بر مجموع افراد فعال جامعه (شاغلین به علاوه بیکاران) محاسبه می‌گردد. نرخ بیکاری جوانان از اهمیت فراوانی در بررسی وضعیت جوانان در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه برخوردار است. این شاخص از سوی سازمان جهانی کار به عنوان یکی از شاخص‌های کلیدی بازار کار مطرح شده است.

همچنین این شاخص برای اندازه‌گیری شرایط جوانان در بازار کار از اهداف توسعه هزاره^۳ (MDG) بکار رفته است. در هدف ۸ از این اهداف با عنوان افزایش مشارکت جهانی در توسعه، و در جزء ۱۶ آن با همکاری کشورهای در حال توسعه، ترقی و اجرای راهبردهایی برای کار شایسته و مولد برای جوانان منظور شده است. نرخ بیکاری جوانان به عنوان شاخص ۴۵ برای اندازه‌گیری این هدف استفاده شده است.

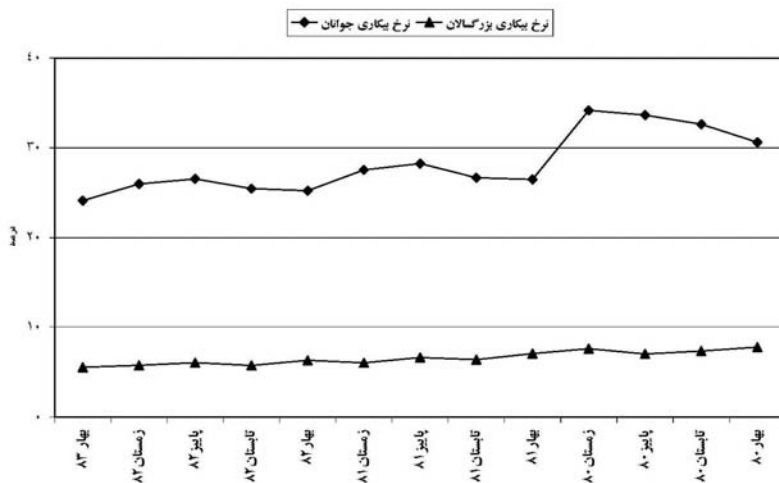
در این بخش به بررسی نرخ بیکاری جوانان در دوره زمانی بهار ۸۰ الی بهار ۸۳ که آمارهای اشتغال و بیکاری بصورت چهار نوبت در سال در دسترس است می‌پردازیم. بیکاری جوانان دارای ویژگی‌هایی است که در ادامه مطلب به بررسی این ویژگی‌ها می‌پردازیم.

• نرخ بیکاری جوانان در طی فصلهای سال افزایشی است.

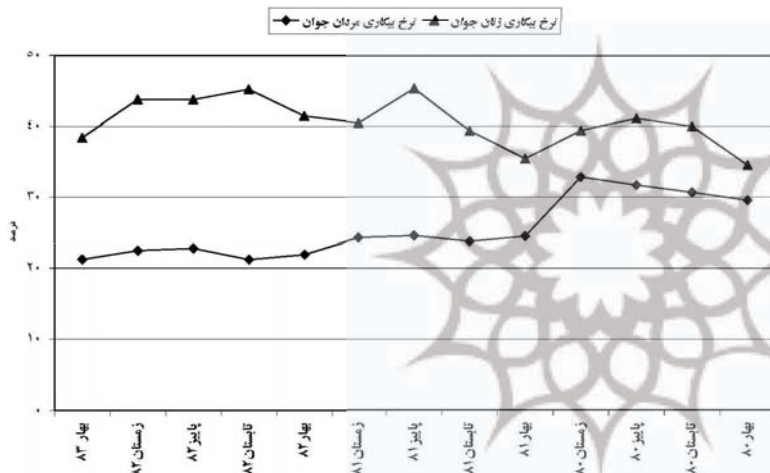
در دوره بررسی که شامل سالهای ۸۰، ۸۱، ۸۲ و بهار ۸۳ است، نرخ بیکاری جوانان در طول سال با افزایش روبرو بوده است. این افزایش بگونه‌ای است که بیشترین نرخ بیکاری جوانان در انتهای هر سال مشاهده می‌شود. نکته قابل توجه دیگر آن است که در ابتدای هر سال، یعنی فصل بهار، نرخ بیکاری جوانان کاهش یافته و از مقدار مشابه آن در سال قبل نیز کمتر می‌گردد. نمودار (۱) روند نرخ بیکاری جوانان را در طی این دوره نشان می‌دهد.

نمودار (۱): نرخ بیکاری جوانان، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

نمودار (۲): نرخ بیکاری بزرگسالان و جوانان، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

نمودار (۳): نرخ بیکاری مردان و زنان جوان، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

۰/۶۹ می‌باشد، که نشان دهنده ارتباط نزدیک

این دو متغیر است.

• بیش از نیمی از بیکاران جوان هستند. جوانان علاوه بر آنکه دارای نرخ بیکاری بالایی هستند، نسبت زیادی از بیکاران را نیز به خود اختصاص داده‌اند. به بیان دیگر بیش از نیمی از بیکاران کشور را جوانان تشکیل داده‌اند. نسبت جوانان در بین بیکاران در دوره مورد بررسی افزایش یافته و از ۵۸ درصد در بهار ۸۰ به ۶۱ درصد در بهار ۸۳ رسیده است. نمودار (۶) درصد بیکاران جوان از کل بیکاران را نشان می‌دهد.

• تغییرات بیکاری جوانان از تباطؤ نزدیکی با تغییرات بیکاری بزرگسالان دارد.

نمودار شماره (۴) و (۵) نشان دهنده سری زمانی بیکاری مردان و زنان جوان در مقایسه با بزرگسالان است. مهم‌ترین ویژگی قابل مشاهده در این نمودارها ارتباط نزدیک بین بیکاری جوانان و بزرگسالان است. همانگونه که مشاهده می‌شود تقریباً تغییرات نرخ بیکاری جوانان مشابه تغییرات نرخ بیکاری بزرگسالان است. ضریب همبستگی بین نرخ بیکاری جوانان و نرخ بیکاری بزرگسالان برای مردان ۰/۸۹ و برای زنان

• نرخ بیکاری جوانان بیشتر از نرخ بیکاری بزرگسالان است.

بارزترین مشخصه بیکاری جوانان آن است که نرخ بیکاری آنان بیشتر از بزرگسالان است. در طی دوره بررسی نرخ بیکاری جوانان تقریباً چهار برابر نرخ بیکاری بزرگسالان بوده است. در بهار ۱۳۸۰ نرخ بیکاری جوانان ۳۰/۶۱ درصد و نرخ بیکاری بزرگسالان ۷/۷۵ درصد بوده است. در حالیکه مقدار این نرخ در بهار سال ۱۳۸۳، ۲۴/۱۲ درصد برای جوانان و ۵/۵۰ درصد برای بزرگسالان بوده است. روند تغییر نرخ بیکاری جوانان در مقایسه با بیکاری بزرگسالان در نمودار (۲) نشان داده شده است. چنین روندی برای نرخ بیکاری به تفکیک مرد و زن نیز دیده می‌شود، ولی با این تفاوت که سطح نرخ بیکاری در زنان بالاتر از مردان است. محمدرضا صدق گویا (۱۳۸۱) نیز در تحقیق خود نشان داد که جوانان بیش از بزرگسالان با خطر بیکاری روبرو هستند. بنابراین جوانان دارای نرخ بیکاری بالاتری از بزرگسالان بوده و بیشتر از آنان با خطر بیکاری مواجه هستند.

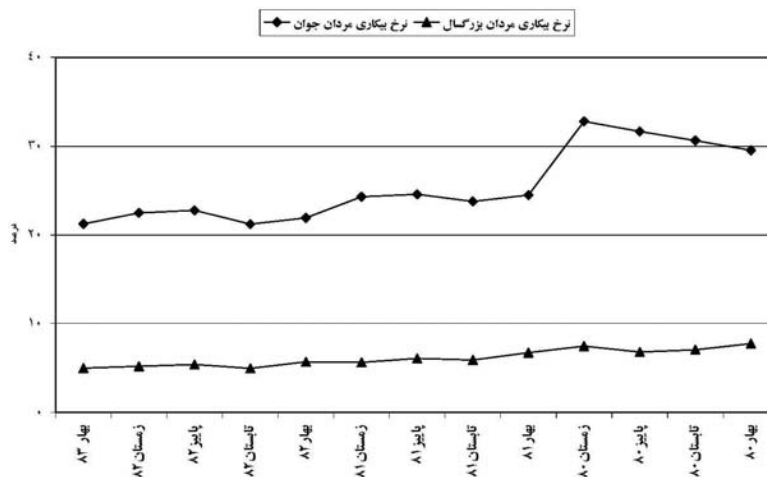
• نرخ بیکاری زنان جوان بیشتر از مردان جوان است.

همانگونه که نرخ بیکاری زنان بیشتر از مردان است، نرخ بیکاری زنان جوان نیز بیشتر از مردان جوان است. نرخ بیکاری زنان جوان در ابتدای دوره بررسی، یعنی بهار ۱۳۸۰، ۳۴/۵۱ درصد بوده که این مقدار برای مردان جوان ۲۹/۵۵ درصد بوده است. در طی این دوره نرخ بیکاری زنان جوان به مقدار ۳۸/۴۱ درصد در بهار ۱۳۸۳ افزایش یافته، در حالیکه نرخ بیکاری مردان جوان در طی این دوره کاهش یافته و به مقدار ۲۱/۳۴ درصد در بهار ۱۳۸۳ رسیده است. به بیان دیگر در طی دوره بررسی، بویژه بعد از بهار ۱۳۸۱ فاصله بین نرخ بیکاری زنان و مردان جوان افزایش یافته است. این مطلب را می‌توان در نمودار شماره (۳) مشاهده نمود. در ضمن نرخ بیکاری زنان جوان از نوسانات بیشتری نسبت به نرخ بیکاری مردان جوان برخوردار است.

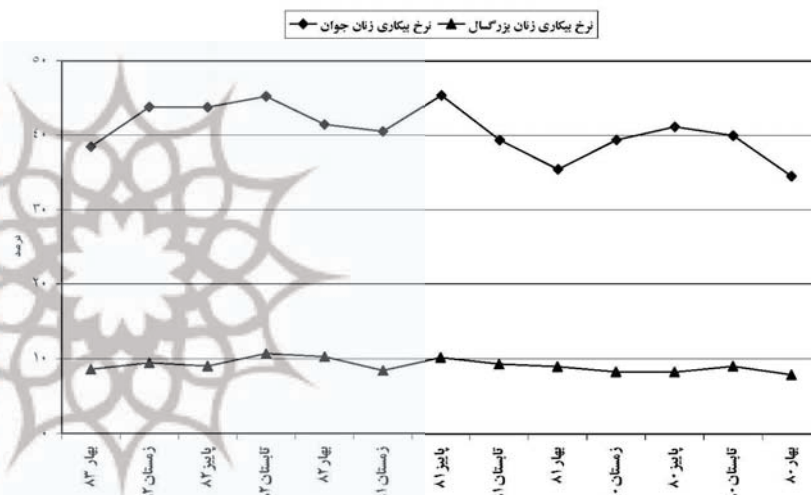
• ارتباط بین بیکاری و مشارکت نیروی کار جوان

نرخ مشارکت نیروی کار نشان می‌دهد که چه میزان از جمعیت کشور از لحاظ اقتصادی فعال هستند. این نرخ حاصل تقسیم نیروی کار کشور (یعنی مجموع شاغلین و بیکاران) بر جمعیت در سن کار است. ورود بیشتر افراد به بازار کار باعث افزایش نرخ مشارکت نیروی کار می‌گردد و اگر این افزایش همراه با افزایش در تعداد مشاغل نباشد، نرخ بیکاری افزایش می‌یابد. در همین زمان سطح بالای بیکاری باعث نوسانی افراد وارد شده به بازار کار می‌شود. اگر شانس برای یافتن شغل وجود نداشته باشد افراد به کسب تحصیلات یا آموزش‌های فنی و حرفه‌ای می‌پردازند و برای اصلاح مهارت‌های خود بر اساس الگوی مورد نیاز کارفرمایان اقدام می‌کنند. پس بیکاری و مشارکت نیروی کار رابطه‌ای دوگانه دارند. از یک سو افزایش مشارکت در نیروی کار باعث افزایش نرخ بیکاری شده، و از سوی دیگر نرخ بیکاری بالا باعث نوسانی از مشارکت در بازار کار شده و نرخ مشارکت در نیروی کار را کاهش می‌دهد. چنین وضعیتی بویژه برای جوانان که اغلب تازه وارد به بازار کار هستند و از تجربه و مهارت لازم برای یافتن شغل برخوردار نیستند نیز صادق است.

نمودار (۴) نرخ مشارکت جوانان را در مقابل نرخ بیکاری آنها نشان می‌دهد. وضعیت ذکر شده از ابتدای زمستان ۸۰ بهتر مشاهده می‌شود.

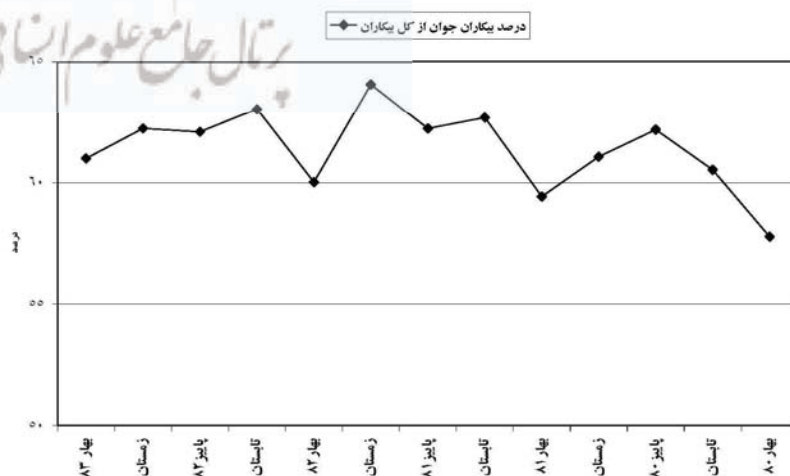
نمودار (۴): نرخ بیکاری مردان بزرگسال و جوان، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

نمودار (۵): نرخ بیکاری زنان بزرگسال و جوان، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

• نسبت شاغلین در جمعیت جوان رو به افزایش است.

شاخص مهم دیگر در بررسی بیکاری جوانان نسبت شاغلین در جمعیت جوان کشور است. این شاخص نشان دهنده آن است که چه نسبتی از جمعیت جوان کشور را شاغلین تشکیل می‌دهند. استفاده از این شاخص در کنار نرخ بیکاری وضعیت اشتغال و بیکاری را بهتر نشان می‌دهد. همانطور که ذکر شد در دوره مورد بررسی نرخ بیکاری جوانان کاهش یافته است. با مشاهده نمودار (۶) می‌توان دریافت که در این دوره نسبت شاغلین در جمعیت جوان افزایش یافته که نشان دهنده روند رو به بهبود وضعیت اشتغال جوانان است.

نمودار (۶): درصد بیکاران جوان از کل بیکاران، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

می‌تواند دورنمای اشتغال جوانان را بهبود بخشد. افزایش دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای برای جوانان نیز می‌تواند به جوانان در کسب شغل کمک نماید.

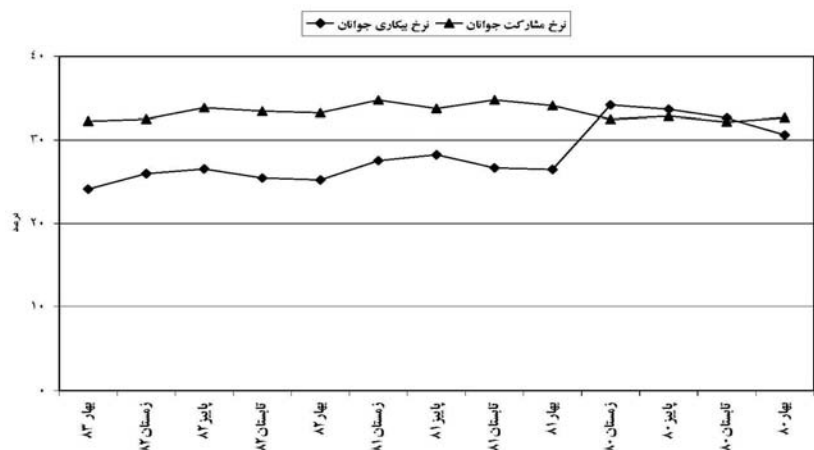
پانوشته‌ها:

- ۱- Tanur
- ۲- Lee
- ۳- Millennium Development Goals

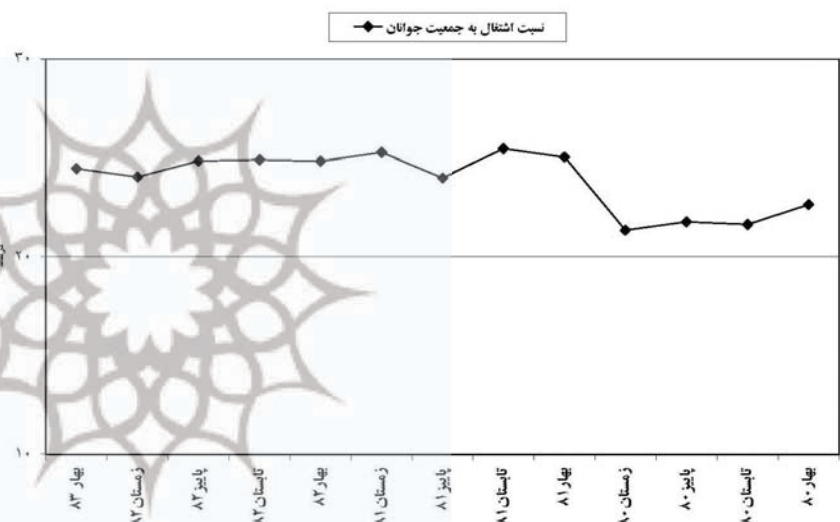
منابع:

- ۱- صدق گویا، محمدرضا (۱۳۸۱) برآورد احتمال بیکاری جوانان، موسسه کار و تامین اجتماعی، کار و جامعه، شماره ۴۷، بهمن ۱۳۸۱، صفحات ۷-۱۵.
- ۲- Stevenson, B. (۱۹۹۲) "Youth Unemployment, The Lost Generation", QUEENSLAND PARLIAMENTARY LIBRARY, Publications and Resources Section, background information brief NO ۲۴

- ۳- Tanur, M. J., Lee J.K. (۱۹۹۲) "Youth Unemployment Measured By The CPS", Paper presented at the Annual Meeting of the American Statistical Association.

نمودار (۷): نرخ مشارکت و بیکاری جوانان، بهار ۸۰ الی بهار ۸۳

می‌دهند. دلایل ذکر شده کافی است تا چالشی

بنام بیکاری جوانان را به رسمیت بشناسیم. با وجود این وضعیت بیکاری جوانان در چهار سال اخیر رو به بهبود است. علاوه بر کاهش نرخ بیکاری در دوره چهار ساله اخیر، با افزایش نسبت شاغلین در جمعیت جوان روبرو بوده‌ایم. نرخ بیکاری کشور در چهار سال اخیر کاهش یافته و به تبع آن نرخ بیکاری جوانان نیز کاهش داشته است. این امر می‌تواند ناشی از بهبود وضعیت اقتصادی کشور باشد. علاوه بر بهبود وضعیت اقتصادی راهبردهای دیگری برای کاهش بیکاری جوانان وجود دارد. از آنجا که اکثر فارغ‌التحصیلان دانشگاهی را جوانان تشکیل می‌دهند، تلاش در جهت افزایش انطباق آموزش‌های عالی با بازار کار

۴- نتیجه‌گیری

در اکثر مباحث مطرح شده درباره بیکاری جوانان بیان می‌شود که نرخ بیکاری آنها نسبت به بزرگسالان در سطح بالاتری قرار دارد. جوانان اغلب تازه وارد بازار کار شده‌اند و مهارت و تجربه‌های لازم برای کسب شغل را ندارند. به همین دلیل اغلب به سختی توانایی یافتن شغل دارند و در صورت موفقیت، در بخش غیر رسمی یا با سطوح مزدی پایین تر از بزرگسالان مشغول بکار می‌شوند. ولی این تنها ویژگی بیکاری جوانان نیست. زنان جوان نسبت به مردان دارای نرخ بیکاری بیشتری هستند. همچنین با نگاهی به جمعیت بیکار کشور در می‌یابیم بیش از نیمی از آنان را جوانان تشکیل